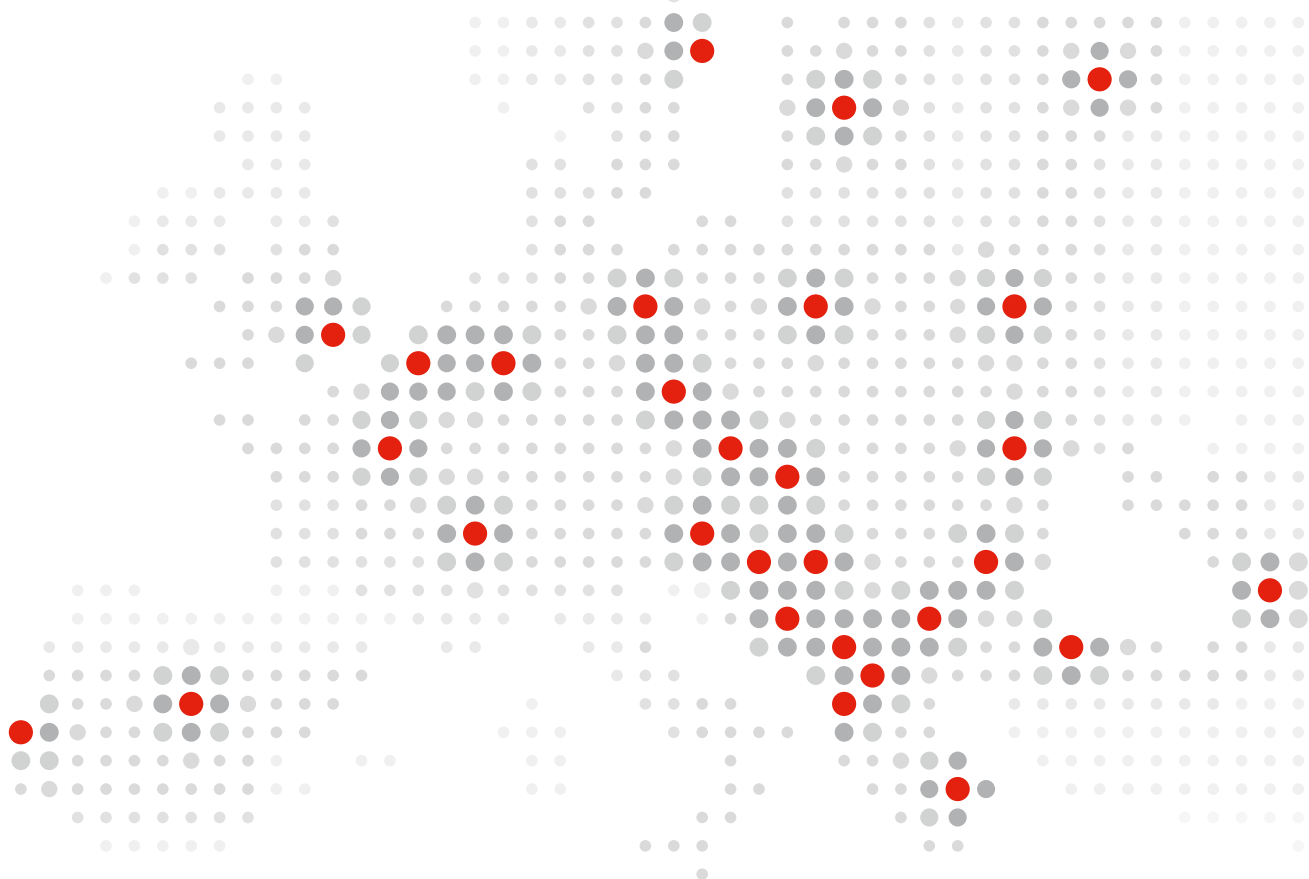

Pravicový extremismus v České republice

Miroslav Mareš

srpen 2012

- V 90. letech bylo pravicově extremistické spektrum v České republice reprezentováno především Sdružením pro Republiku – Republikánskou stranou Československa. Tato strana měla v letech 1992-1998 i parlamentní zastoupení.
- V současnosti je nejsilnější pravicově-extremistickou stranou Dělnická strana sociální spravedlnosti, která personálně i organizačně navazuje na Dělnickou stranu (soudně rozpuštěnou v roce 2010). Nemá parlamentní zastoupení.
- DSSS se profiluje především na tzv. romské otázce, kterou využívá i k mobilizaci příznivců na svoje veřejná shromáždění.

Obsah

I. Úvod: dynamika vývoje pravicově-extremistických
hnutí a jejich volebních úspěchů v České
republice

5

II. Pravicově-extremističtí aktéři

6

III. Šance na vliv pravicového extremismu

11

IV. Protistrategie

12

Závěr

12

I. Úvod: dynamika vývoje pravicově-extremistických hnutí a jejich volebních úspěchů v České republice

Soudobé pravicově-extremistické spektrum v České republice se začalo vytvářet po pádu komunismu v roce 1989, navazuje však i na starší tradice této části politického spektra na území českých zemí, případně i na nacionalistické a pravicové tradice, které v historickém kontextu nebyly vnímány jako extremistické (český nacionalismus 19. století, agrární republikanismus první poloviny dvacátého století apod.). Pravicově-extremistické spektrum v České republice lze z vnějšího pohledu rozdělit na skupiny, které jsou obsaženy v následujícím schématu.

entace na různé (často ideově zneprátelené) proudy ultrapravice (Mareš 2003: 221).

V devadesátých letech se ve stranickém systému prosadila politická strana Sdružení pro Republiku – Republikánská strana Československa (SPR-RSČ) pod vedením Miroslava Sládka. Jádrem strany se začalo vytvářet v prosinci 1989, registrována byla v únoru 1990. Z ideového hlediska je příkladem výše uvedeného ideového mixu, především různých proudů českého nacionalismu a nové ultrapravice (neonacismus byl nepříliš významný, byl přítomný hlavně v části mládežnické organizace Republikánská mládež, která byla rozpuštěna Ministerstvem vnitra ČR v roce 2002) (Mareš 2003: 215–218).

SPR-RSČ se orientovala především na ostrou kritiku nových postkomunistických elit (známým se stal Sládkův výrok o tom, že je třeba „naházet vládu do Vltavy“), na rasistické výpady vůči Romům, na od-

Základní ideologické rozdělení pravicově-extremistického spektra v ČR

Nacionalisté			Neonacisté		„Nová“ ultrapravice	
Neo-husitismus (ná vaznost na „bojový“ étos husitského revolučního hnutí)	Ultra-konzervativní směr (ná vaznost na reakční tradice českých dějin)	Integrálně katolický směr (částečně provázán s klerofašismem)	Tradiční nacisté (podřízenost Německu, vazba na tradice sudetoněmeckého nacismu)	White Power (moderní pojetí neonacismu, rovnoprávná pozice českého národa)	Pragmatický mix různých ideových proudů nebo extremizace „mainstreamu“ českých tradic	Ideově nevyhraněné zaměření se na bělošský rasismus a xenofobní identitu
Projevy v různých proudech českého fašismu						

Zdroj: Mareš 2008

Je třeba mít na paměti, že uvedené rozdělení je analytickým náhledem, přičemž v realitě jsou hranice mezi jednotlivými kategoriemi často nezřetelné. Navíc se u neonacismu jedná o označení zvnějšku, protože neonacisté sami sebe často nazývají nacionalisty anebo národními socialisty. Označení národní socialista je v českém prostředí rovněž mnohoznačné, protože tradiční český národní socialismus, který se vytvořil na konci 19. století, je v českém prostředí většinou chápán jako levý střed (existují však i jeho styčné plochy s nacionalistickým neo-husitismem) (Mareš 2008). U úspěšných politických subjektů ve stranicko-politickém prostředí je třeba mít na paměti, že se jednalo zpravidla o amalgámy různých ideových směrů, jejichž vůdci pragmaticky využívali ori-

por vůči vstupu České republiky do NATO a Evropské unie a na odpor proti požadavkům sudetských Němců (antiněmecká rétorika začala být silná až po roce 1991, když zkrachovala spolupráce s německými Republikány po schůzce Franze Schönhubera s Miroslavem Sládkem). SPR-RSČ rovněž žádala opětovné připojení Podkarpatské Rusi, která byla v roce 1945 přičleněna k Sovětskému svazu (Mareš 2003: 209).

Sdružení pro Republiku – Republikánské straně Československa (SPR-RSČ) se nepodařilo uspět v prvních svobodných volbách po pádu komunismu v roce 1990, získalo však parlamentní zastoupení v roce 1992 a v roce 1996. V předčasných volbách v roce 1998 však strana nepřekročila pětiprocentní hranici a od té doby pravicový extremismus nemá v ČR parlamentní zastoupení. Na SPR-RSČ byl v roce 2000 vyhlášen z finančních důvodů konkurs, velká

část strany (včetně Sládka) přešla do nově založené strany – názvem jasně odkazující na předsedu – a sice Republikáni Miroslava Sládka (RMS). V roce 2008 se opětovně aktivuje činnost původní SPR-RSČ, strana však již měla marginální pozici a v roce 2011 byla její činnost pozastavena kvůli tomu, že nepředložila povinné výroční zprávy o financování. V roce 2010 se ze SPR-RSČ odtrhla malá Republikánská strana Čech, Moravy a Slezska (RSČMS), ta je však zcela bez vlivu (Bastl, Mareš, Smolík, Vejvodová 2010: 240).

Výsledky Sdružení pro Republiku – Republikánské strany Československa a Republikánů Miroslava Sládka ve volbách do České národní rady (do roku 1992) a do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (od roku 1996), v % a absolutně (v roce 1990 koalice s Všelidovou demokratickou stranou, v roce 2006 v rámci Národních sil, z právního hlediska kandidátka Národní strany):

1990 VDS/SPR-RSC	1,0% / 72 048
1992 SPR-RSČ	5,98% / 387 026
1996 SPR-RSČ	8,01% / 485 072
1998 SPR-RSČ	3,90% / 232 965
2002 RMS	0,97% / 46 325
2006 Národní síly	0,17% / 9 341
2010 SPR-RSČ	0,03% / 1993

Zdroj: Český statistický úřad 2012

Pozici SPR-RSČ se postupně snažily zaujmout různé odštěpené strany a hnutí ze SPR-RSČ nebo strany, které vznikly z různých ideových proudů ve skinheadské subkultuře a z členstva malých post-skinheadských ultrapravicových sdružení. Neuspěl však ani Národně sociální blok z roku 2001 (seskupující odštěpené republikány i neonacistické skinheads) ani neo-husitská Národní strana či ultrakonzervativní Národní sjednocení (Mareš 2011).

Alespoň dílčím způsobem relevantní pozici si vydobyла Dělnická strana (DS), založená v roce 2002 lidmi z SPR-RSČ a RMS nespokojenými se Sládkovým vedením. Po počáteční nepříliš vyhraněné ideové profilaci a spolupráci s různými subjekty (včetně krajní levice) nastává od konce roku 2006 éra výrazné spolupráce s neonacistickými strukturami Národního/

svobodného odporu a Autonomních nacionalistů. Strana založila v roce 2008 i paramilitární Ochrané sbory Dělnické strany a na její podporu vzniklo i mládežnické sdružení Dělnická mládež. Dělnická strana se silně angažovala v protiromských nepokojích v roce 2008 v Litvínově-Janově. Ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2009 získala 1,07 procenta hlasů, což jí umožnilo získat státní financování (Bastl, Mareš, Smolík, Vejvodová 2011: 164).

V roce 2010 byla DS soudně rozpuštěna. Její členstvo a vedení přešlo do Dělnické strany sociální spravedlnosti (DSSS). Ta byla pod jiným názvem a jinou orientací založena již v roce 2004, postupně se v ní ale ujalo moci křídlo podporující DS, které připravilo uvedený název i struktury pro případ zákazu DS (Mareš 2012). DSSS je podporována i Dělnickou mládeží. DSSS získala ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010 1,14 procenta hlasů (Ministerstvo vnitra 2011: 8).

II. Pravicově-extremističtí aktéři

1. Charakteristika stavu: pravicově-extremistická hnutí a organizace

Dělnická strana sociální spravedlnosti je voličsky i početně (cca 600 členů) nejsilnější pravicově extremistickou stranou v ČR. Integruje jak různé struktury nacionalistické orientace a nové pravice (včetně bývalých členů a příznivců SPR-RSČ), tak i část neonacistického spektra. Další pravicově-extremistické strany jsou zcela marginální (např. ultrakonzervativní Národní sjednocení).

V České republice působí i některá pravicově extremistická občanská sdružení, která se zaměřují především na osvětovou činnost. Nejstarší z nich je Vlastenecká fronta (VF), jež vznikla v roce 1993 a hlásí se k tradicím českého meziválečného fašismu. Na internetu působí i různá rasistická mediální uskupení, v současnosti mj. White Media (tato organizace spravuje i projekt Anti-Multi-Kulti Watch, kde jsou zveřejňovány údaje o imigrantech a „xenofilech“, tedy lidech, kteří jim pomáhají, především z NGO-sféry). V neonacistické scéně působí organizace bu-

dovaná podle vzoru německého modelu svobodného nacionalismu – Národní/svobodný odpor (NO/SO), s ním částečně provázaná Svobodná mládež (SM), dále různé regionální skupiny Autonomních nacionalistů, pobočka Blood & Honour Division Bohemia a malá regionální uskupení (Ministerstvo vnitra 2012: 13–16).

Z neonacistického militantního spektra pochází i řada pachatelů násilných útoků, zaměřených především na Romy, případně na imigranty či na levicové aktivisty. Pro ČR jsou však v poslední době charakteristické i lokální etnické nepokoje v místech, kde existují problémy v soužití české etnické majority s romskou menšinou. Do těchto nepokojů se vedle militantních extremistů aktivně zapojují i „obyčejní občané“. Kontroverzní jsou i případy střelby či jiného násilí proti Romům, podezřelým z krádeží či přepadení, rovněž od lidí z „běžné populace“.

2. Dělnická strana sociální spravedlnosti (DSSS)

a) Orientace, cíle a hlavní narativní poselství

U hodnocení politiky Dělnické strany sociální spravedlnosti je třeba mít na paměti to, že v programových dokumentech jsou její formulace umírněnější, než jsou některá vyjádření předáků a sympatizantů strany na mítincích. Významnou roli hraje i obezřetnost ve vyjádření po rozpuštění Dělnické strany a po trestním stíhání za projevy některých jejích představitelů.

DSSS se hlásí k národnímu socialismu, ve svém základním programu ale odmítá jako totalitní ideologie nacismus i komunismus (DSSS 2010a).

Je pravda, že část členské základny i sympatizantů jsou čeští izolacionističtí a xenofobní nacionalisté, kteří nemají hlubší ideové zázemí, další část se hlásí k husitskému českému nacionalismu. Další část je ovšem propojena s neonacistickým spektrem (Ministerstvo vnitra 2012: 15) a například na demonstracích DSSS či Dělnické mládeže jsou účastníky užívány i symboly, které jsou inspirovány pravicovým extremismem z Německa (strasserismus, Thule-Seminar apod.) (Mareš a kol. 2011: 13–14) i symboly rozpuštěné Dělnické strany (kdy jedním z důvodů státní represe byla propojenost s neonacistickými uskupeními).

Strana není nábožensky vyhraněná a není výrazně propojena s náboženskými skupinami (ani s integrálním katolicismem, což byla spíše dočasná záležitost Dělnické strany v letech 2006–2007) (Bastl, Mareš, Smolík, Vejvodová 2011: 159). Historicky se hlásí k různým tradicím českých dějin dle momentální výhodnosti, stabilně je důležitý odkaz na nacionalistické dělnické hnutí z konce 19. století. Strana verbálně podporuje tradiční rodinu a odmítá registrovaná partnerství osob stejného pohlaví (DSSS 2011a).

Strana se snaží profilovat na tzv. romské otázce, kde se prezentuje jako hlasatel „pravdy“

o „cikánské kriminalitě“. Ve vztahu ke kriminalitě obecně prosazuje tvrdé „law and order“ přístupy a podporuje i sebeobranné aktivity občanů. Strana oficiálně nezpochybňuje demokratické parlamentní mechanismy. Výrazně podporuje prvky přímé demokracie. Její program je orientován na „welfarechauvinism“ (DSSS 2011a). Ve vztahu k příslušníkům vlastního etnického národa je strana egalitářská, odmítá však přerozdělování vůči skupinám vnímaným jako „cizí“ či „nepřizpůsobivé“ (DSSS 2012).

b) Obrazy nepřátel

Strana se profiluje jako zastávce obyčejných lidí proti zkorumpované politické elitě, zvláště stran, které jsou u moci. Snaží se využívat korupční skandály vládních subjektů k diskreditaci demokratického politického spektra jako celku. Jako nepřátele zpravidla často pojímá i mainstreamová média či konkrétní novináře, zvláště pokud negativně informují o členech strany anebo sdělují fakta a názory nesouznějící s politikou DSSS.

Výrazně se strana vymezuje proti nepřizpůsobivým osobám a lidem zneužívajícím sociální dávky. Strana rovněž často tematizuje různé kriminální případy, u nichž byli skutečnými či domnělými pachateli Romové. Je aktivní při pořádání akcí v lokalitách, kde po kriminálních aktivitách Romů existují problémy v soužití mezi obyvateli tzv. romských ghett a majoritou (Ministerstvo vnitra 2012: 14)

DSSS se v hlavních tématech příliš nevěnuje židovským tématům (to je spíše záležitostí individuálních aktivit některých členů). Kritika zaznívá vůči izraelské politice vlády ČR. DSSS se vyjadřuje proti stavbě nových mešit v ČR, islamofobie však nehraje v její politice výraznější roli. Důležitější je odpor vůči pra-

covním imigrantům z různých zemí, především těm s nebilou barvou pleti. Specifický význam má kritika negativních jevů spjatých s vietnamskou komunitou (s ohledem na vysoký počet Vietnamců v ČR) (Mareš a kol. 2011: 34).

DSSS ostře kritizuje soudobou Evropskou unii a NATO (DSSS 2011b). Její rétorika je antikapitalistická, totéž v ještě silnější míře platí i pro Dělnickou mládež. Odmítá kapitalistickou globalizaci ekonomiky a spekulativní kapitál (Lamprecht 2012). V poslední době se DSSS profilovala i na odporu vůči ACTA smlouvě, kterou chápe jako nástroj kontroly nad soukromím (Vrba 2012).

Jejími politickými nepřáteli jsou příslušníci levice, především přímí protivníci z anarchoautonomních seskupení (zvláště Antifašistické akce) a rovněž komunisté. DSSS upozorňuje na skutečnost, že na rozdíl od ní a ultrapravice nejsou levicově extremistické subjekty vystaveny tak silné státní represí. Strana skandalizuje i antirasisty z nevládní sféry. Členové strany jsou zapojeni i do kampaně proti soudním znalcům, na základě jejichž posudků byli někteří její členové či sympatizanti odsouzeni (Chaloupská, Křivka 2012).

c) Strategie jednání

DSSS se zaměřuje na získání moci parlamentní cestou. Doposud však nebyla v zisku mandátů úspěšná na krajské, celostátní ani evropské úrovni. I na komunální úrovni jsou její zisky mandátů malé. V současnosti disponuje pouze zastoupením v zastupitelstvu po opakovaných volbách v severočeském městě Krupka, což se snaží propagačně využívat, například, když její zastupitelka Anna Holešinská iniciovala a pomohla prosadit novou vyhlášku o zabezpečení veřejného pořádku (Holešinská 2012).

Mediálně se strana zaměřuje na prezentaci vlastních názorů na internetu a v občasných televizních diskusích (kam však není, s ohledem na svou slabost příliš často zvána). Jejím důležitým prostředkem komunikace s veřejností jsou relativně časté mítinky předsedy Tomáše Vandase, který je pořádá na různých místech země, včetně malých měst. Mediální pozornost získávají každoroční prvomájové demonstrace, pořádané střídavě v Praze a v Brně.

Zřejmě nejvlivnějším propagačním prvkem DSSS je její využití etnických nepokojů v problémových

regionech. Na počátku roku 2011 se vyhrtilo napětí v Novém Bydžově poté, co zde muž romské národnosti znásilnil etnickou Češku. DSSS svolala na 12. 3. 2011 do města demonstraci, navštívenou i mnoha místními lidmi. Proti demonstraci protestovali antifašisté, kteří byli vytlačeni policií. Po demonstraci došlo k násilí na Romech ze strany účastníků demonstrace (Ministerstvo vnitra 2012: 48). V létě 2011 propukly etnické nepokoje na Šluknovsku a Novoborsku poté, co zde místní Romové spáchali několik medializovaných trestných činů. I do těchto míst DSSS svolala demonstraci, při níž došlo ke střetům s policií. Do střetů se zapojili i místní občané (Ministerstvo vnitra 2012: 12–13).

V dubnu 2012 oznámil patnáctiletý chlapec v Břevlavi, že byl napaden Romy (musela mu být vyoperována ledvina). Následoval nárůst interetnického napětí, do něhož Dělnická mládež svolala demonstraci, na níž před davem místních lidí vystoupil i předseda strany Tomáš Vandas. Po demonstraci někteří její účastníci chtěli zaútočit na domy obývané Romy, policie je však zastavila. Po několika týdnech se patnáctiletý chlapec policii přiznal, že si napadení vymyslel a zranění si způsobil sám pádem ze zábradlí, když se předváděl před partou svých přátel. (Romea 2012).

Dělnická mládež uskutečňuje i projekt Školní dvůr, inspirovaný stejnojmenným projektem z Německa. Před základními a středními školami rozdávají členové DM dětem a mladým lidem propagační materiály, včetně CD s nacionalistickými nahrávkami. Tím se je snaží získat pro podporu svého politického směru. K působení na mládež jsou využívány i komiksy, vydávané DM (Weikert 2012).

d) Organizační struktury, hierarchie, ústřední osobnosti a leadership

DSSS má z formálního hlediska demokraticky formulované stanovy odpovídající zákonům ČR, což je nutnou podmínkou její legální existence. Nejvyšší rozhodující orgán strany je celorepublikový sjezd DSSS, který volí i předsedu strany. Nejvyšší rozhodující orgán strany mezi sjezdy je Republikový sněm. Výkonným orgánem Republikového sněmu je Výkonný výbor (DSSS 2010). Vertikálně je struktura strany třístupňová – je členěna na místní organizace, krajské organizace a ústřední orgány (DSSS 2010).

Strana má sídlo v Praze a má krajské organizace ve všech čtrnácti krajích v ČR. Nemá však vybudovanou plošnou strukturu místních organizací po celé zemi a místní organizace jsou rozmístěny velmi nerovnoměrně (Ministerstvo vnitra 2012: 10). Nejsilnější základnu má v tomto směru DSSS v Ústeckém kraji. Strana disponuje i Občanskými hlídkami DSSS (ty nejsou zmiňovány ve stanovách), které využívá k mediálně propagovanému monitoringu v lokalitách, kde dochází k trestné činnosti (zpravidla spjaté s Romy) (Mareš 2010: 48). Úzce spolupracuje s občanským sdružením Dělnická mládež (DM), které je fakticky její mládežnickou organizací.

Ve straně je hlavní osobou její předseda Tomáš Vandas. Od poloviny 90. let byl dlouholetým funkcionářem SPR-RSČ a RMS a blízkým spolupracovníkem Miroslava Sládka. V roce 2003 se stal předsedou Dělnické strany a po jejím rozpuštění byl zvolen na stejný post i v DSSS. Opírá se i o loajálního místopředsedu Jiřího Štěpánka, který je rovněž bývalým republikánem. Mladší generaci aktivistů reprezentuje na centrální úrovni Jiří Petřivalský, který byl dříve členem různých nacionalistických uskupení. Ve straně mají vliv i zástupci silných regionů, především Petr Kotáb a Lucie Šlégrová z Ústeckého kraje. Vztahy s mládežnickou subkulturní scénou udržuje předseda Dělnické mládeže Erik Lamprecht.

e) Mezinárodní vazby

Dělnická strana sociální spravedlnosti má jako hlavního partnera Národně demokratickou stranu Německa (NPD). Tato spolupráce navazuje na kontakty české a německé militantní neonacistické scény a na spolupráci mezi DS a NPD (Mareš, Vejvodová 2011). Jejím dosavadním vyvrcholením byl Manifest z Riesy o porušování lidských práv, který podepsali předsedové DSSS a NPD (tehdy jím byl Udo Voigt) dne 2. dubna 2011.

V manifestu se mj. uvádí: „Obě strany se ve snaze hledat řešení k výzvám, kterým čelí Evropa dnešních dnů, dohodly na spolupráci zaměřené na následující okruhy:

- a) Propagace opatření proti imigraci;
- b) Odpor proti všem pokusům o kontrolu svobody projevu;
- c) Kritika nedemokratického systému institucí EU;

- d) Podpora kampaně proti nelegálním a ozbrojeným konfliktům USA a NATO ve světě;
- e) Přeshraniční spolupráce zaměřená na komunální úroveň.

Obě strany jsou rovněž hluboce znepokojeny pokračující politickou, sociální a ekonomickou krizí v jejich zemích. Krize v Evropě je krizí hodnot. Evropští vládní lídři ztratili svůj kredit.

Vnímáme zvýšené napětí mezi veřejností a vládními představiteli. Místo řešení reálných problémů veřejnosti se snaží vládní politici demonizovat nacionální politickou opozici (tzv. „extremisty“) s cílem ospravedlnit vlastní chyby a zakrýt minulost“ (DSSS, NPD 2011).

Předseda NPD Udo Voigt s delegací následně ve dnech 28.–29. května 2011 navštívil Prahu a vedl další jednání s vedením DSSS (Ministerstvo vnitra ČR 2012: 22). Dne 1. května 2011 byla uskutečněna i koordinovaná akce mezi DSSS a německými neonacisty. V Brně a v Heilbronně se uskutečnila demonstrace v rámci stejné kampaně při příležitosti otevření německého pracovního trhu lidem z nových členských zemí EU: v Německu se jednalo o kampaň „Zastavit invazi cizích pracovníků!“ (Fremdarbeiterinvasion stoppen!“) a v ČR o „Protest proti invazi cizích pracovníků a exodu našich lidí“. Na akci v Heilbronně vystoupil i člen DSSS Jiří Petřivalský, v Brně hovořil zástupce NPD Robin Sieber. V Heilbronně akci organizoval akční svaz vytvořený pro tuto demonstraci, kterou podpořily různé Freie Kameradschaften a některé lokální organizace NPD a mládežnické organizace JN (Nationales und soziales Aktionsbündnis 1. Mai 2011).

Zástupci DSSS se zúčastňují jako stážisté i volebních kampaní NPD v nových spolkových zemích. Na akcích DSSS vystupují jako řečníci zástupci JN (Junge Nationaldemokraten) i zástupci ženské organizace Ring Nationaler Frauen. V Německu se část aktivistů DSSS stýká i se členy Freies Netz v Bavorsku. Zástupce DSSS – místopředseda Petr Kotáb – se zúčastnil v červnu 2012 Dne přátelství, který organizuje Kruh česko-německého přátelství, vytvořený neonacisty z ČR a Německa v roce 2010 (Deutsch-Böhmischer Freundenkreis 2012). Několik německých neonacistů se v roce 2011 zúčastnilo protiromských demonstrací ve Šluknovském výběžku na konci léta v roce 2011.

Dalším důležitým partnerem DSSS je slovenská Ludová strana – Naše Slovensko (LSNS), která je personálně provázána s občanským sdružením Slovenská Pospolitosť (SP). Ta udržuje dlouhodobé vazby na různé ultrapravicové subjekty do České republiky. Pro akce LSNS a SP představují aktivity a strategie DSSS inspiraci. Na již zmíněné prvomájové akci v Brně v roce 2011 se zúčastnili i zástupci Národní lidové strany (NVP) z Rakouska (Ministerstvo vnitra 2012: 19). Na stejné akci měli vystoupit i přítomní zástupci Autonomních nacionalistů z Polska, kvůli rozporům s německými účastníky jim to však nebylo umožněno (Autonom.pl 2011).

f) Sociální základna

Sociální základna DSSS je obtížně určitelná, protože dosavadní slabá pozice strany neumožňuje uskutečnit důkladný sociologický výzkum členů a příznivců strany. Dílčí výsledky v tomto směru přinesl výzkum společnosti STEM z konce roku 2010, který se zaměřil obecně na potenciál pravicového extremismu v ČR. Při výzkumu pravicově extremistických sympatizantů zkoumal i účastníky pravicově-extremistických akcí. Zde byly zjištěny následující závěry (které sice nejsou vztaženy přímo k DSSS, ale s ohledem na její dominantní pozici v pravicovém extremismu v ČR se jí nepochybně částečně týkají): „Rozmach pravicového extremismu souvisí s hospodářskou nejistotou.

V rizikové skupině (účastníci akcí) se totiž častěji objevují lidé nezaměstnaní a ti, co jsou nespokojeni se svými příjmy, majetkem a životní úrovní. Vliv má i sociální nerovnost – častěji se jedná o lidi se základním vzděláním a osoby vyučené, nespokojené s příjmy, a jedince, kteří společnost považují za nespravedlivou“ (STEM 2011: 21). Ve výzkumu STEM bylo rovněž zjištěno, že významnou roli mají zkušenosti s kriminalitou, kdy pachatelem je člen nějaké menšiny anebo problémové skupiny (STEM 2011). Z hlediska voličské podpory ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2010 je patrné, že největších zisků DSSS dosahuje v severních Čechách, kde je vysoká nezaměstnanost i vysoká koncentrace romské menšiny.

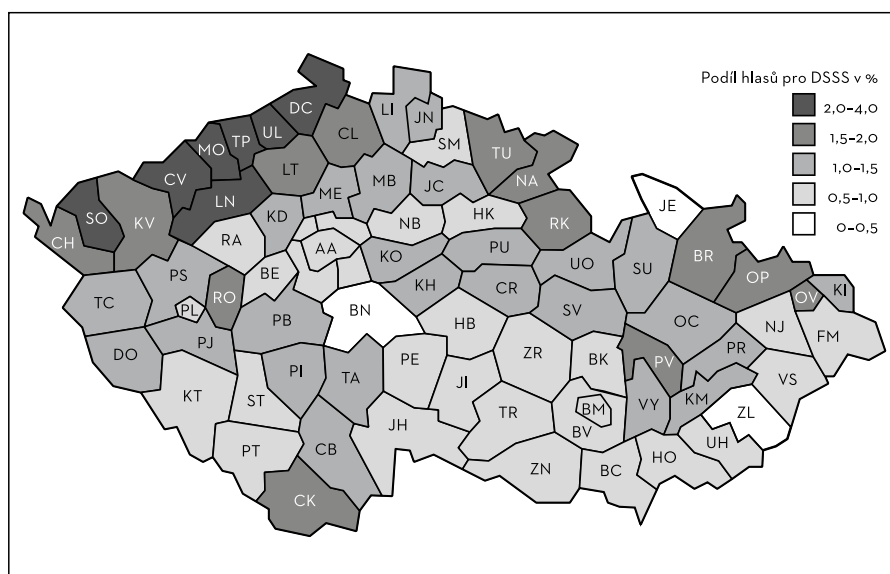
g) Kontaktní plochy se zbytkem společnosti

Na akcích DSSS pravidelně participují příslušníci mládežnické subkulturní ultrapravicové scény. Ta je v současné době rozdělena do několika subkulturních forem (skinheads, autonomní nacionalisté a na ně vázaní příznivci směru Casapound, částečně fotbaloví hooligans). Nelze jednoznačně konstatovat, že by některá z těchto subkultur jako celek podporovala DSSS, ale na řadě míst jsou přívrženci těchto subkulturních forem sympatizanty, případně i členy DSSS (Mareš a kol. 2011: 13).

V březnu 2010, krátce po rozpuštění Dělnické strany, se na tehdejší hlavním serveru Autonomních nacionalistů objevil dokument: „Oficiální distancování Autonomních Nacionalistů od Dělnické Strany (sociální spravedlnosti)“, pod kterým byli podepsáni Autonomní Nacionalisté, Svobodná mládež, Svobodný prostor a aktivisté svobodného odporu. V dokumentu byli aktivisté DSSS obviňováni z netolerance vůči jiným názorovým proudům v nacionálně socialistickém hnutí a z neochoty pomoci stíhaným aktivistům (Autonomní nacionalisté 2010).

Jak se však ukázalo, nebyl tento dokument zcela reprezentativní a nezastu-

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2010 – podíl hlasů pro DSSS v % (dle okresů):
Zdroj: Ministerstvo vnitra 2011: 9

poval všechny příslušníky uvedených uskupení. Na stránkách Národního/Svobodného odporu i nového významného serveru reprezentujícího Autonomní nacionalisty – Revolta.info – jsou i nadále uveřejňovány pozvánky na akce DSSS či jejich mládežnických organizací. Strana samotná subkulturní image otevřeně přímo nepodporuje.

DSSS je ve stranickém spektru relativně izolovaná. Její hlavní styčnou plochou s mainstreamovými silami se stává anticiganismus, kdy na různých protestních akcích zaměřených proti romské kriminalitě participuje i řada místních občanů, kteří nepatří mezi stabilní příznivce strany. V lokalitách, kde DSSS získává popularitu na romské otázce, podporují spolupráci s ní i politici etablovaných stran, jako například v Krupce tamní starosta za konzervativní Občanskou demokratickou stranu v roce 2010 (Parlamentní listy 2010).

Specifickou skupinou, která má vazby na DSSS, je organizace hájící práva otců K 213 (nazvaná podle paragrafu dřívějšího trestního zákona o zanedbání povinné výživy dětí, na jehož základě jsou údajně odpírána otcům po rozvodu práva na výchovu dětí). Předseda K 213 Jiří Fiala vystoupil i na mítinku DSSS. Na akcích DSSS vystoupili i někteří vyhranění antikomunističtí aktivisté, především Jan Šinágl (DSSS 2011b). V roce 2012 se strana pokusila podchytit širší nespokojené občany, podporující tzv. Holešovskou výzvu. To byla původně iniciativa lidí mimo DSSS, příznivci DSSS však zaregistrovali stejnojmenné sdružení. To však vedlo k tomu, že několik původních iniciátorů Holešovské výzvy se od DSSS distancovalo a pokračuje v linii původní identity této iniciativy (Holešovská výzva 2012). Moravská část DSSS spolupracuje s radikálními proudy moravistického hnutí.

Specifickou – tematicky limitovanou – podporu mají členové a sympatizanti DSSS, obžalovaní za trestní činy související s propagací či vyjadřováním sympatií hnutím směřujících k potlačení práv a svobod občanů, například stíhání za užívání symbolů rozpuštěné Dělnické strany, Národního odporu či za adoraci nacionálního socialismu. Tuto podporu mají od aktivistů prosazujících úplnou svobodu projevu po americkém vzoru. Tito aktivisté (např. Tomáš Pecina) nesouhlasí s idejemi DSSS či jejich stoupenců, ale pomáhají individuálně stíhaným členům v uvedených případech kvůli tomu, že nesouhlasí se stíháním za názory (Pecina 2012).

III. Šance na vliv pravicového extremismu

Pravicový extremismus v ČR – a konkrétně DSSS – má přes dosavadní volební slabost určitý vliv díky mediální pozornosti, která se dostává jeho aktivitám. Na ni reagují politici mainstreamových stran a často využívají obdobnou (či dokonce výraznější) anticigánskou rétoriku, než je tomu u aktivistů DSSS. Jak již bylo uvedeno, některých akcí se zúčastňují na lokální úrovni i obyčejní občané, kteří následně vyjadřují vůči DSSS sympatie (někdy i poté, co projevy představitelů DSSS uslyší osobně a zjistí, že neobsahují otevřené prvky neonacismu, což je rozdíl oproti image DSSS v mainstreamových médiích).

V jiných tématech než v tzv. romské otázce je vliv DSSS a pravicového extremismu na relevantní společenský diskurs minimální. Strana sice protestuje proti politice etablovaných stran, vysoké politické korupci, pochodům LGBT komunity, prosazuje tvrdé „law and order“ přístupy apod., nicméně v těchto politických polích má politickou konkurenci v jiných částech politického spektra.

Strana se doposud prosadila jen v komunálních volbách v severočeském městě Krupce, kde existují silné problémy v soužití s romskou menšinou. V Ústeckém kraji má také největší šance získat zastoupení v krajském zastupitelstvu, úspěch v dalším z celkem 13 krajů v ČR by byl překvapivý. Na celostátní úrovni se za stávající situace nejeví šance na překročení pětiprocentní hranice pro vstup do Poslanecké sněmovny jako reálná, nepravděpodobný je i zisk senátorského mandátu v některém z volebních obvodů (pokud v něm krátce před volbami nedojde k interestnickým nepokojům).

V případě pokračující ekonomické krize jsou v ČR potenciálními profitujícími stranami především Komunistická strana Čech a Moravy, případě nové levicově populistické subjekty. K zvýšení popularity DSSS by mohlo přispět především vyhrocení vztahů majoritní populace s Romy po případných dalších medializovaných brutálních aktech romské kriminality (a jak ukázaly události v Břeclavi, nemusí takový čin být ani reálný). Aby to mělo dopad na preference DSSS, musely by zřejmě takové nepokoje vypuknout časově souběžně ve více lokalitách a v předvolebním

období a mainstreamové síly by musely zklamat při jejich řešení.

DSSS má nevýhodu v tom, že nemá stabilní členskou základnu a není populární mezi staršími vrstvami obyvatelstva, což jsou nejsilnější voličské skupiny. Jistou šancí do budoucna je pro ni popularita mezi mládeží, na což poukázal výzkum společnosti Millward Brown pro společnost Člověk v tísni z let 2010–2012. Tento výzkum se týkal politických postojů studentů středních škol (tedy většinou lidí bez práva volit, které je v ČR od osmnácti let). Mezi těmito mladými lidmi by DSSS v roce 2012 volilo 12 procent lidí, v roce 2010 to bylo pouze 6 procent (Millward Brown, Člověk v tísni 2012: 41). I tak je to ale mnohem vyšší hodnota, než byl zisk strany v roce 2010 v parlamentních volbách. Je však pravděpodobné, že radikalita mladých s přibývajícím věkem bude klesat a stávající sympatie k DSSS tak nebudou transformovány do voličských hlasů.

IV. Protistrategie

DSSS je z hlediska státní politiky pojmána jako extremistická strana a je takto označována v pravidelných zprávách o extremismu, vydávaných Ministerstvem vnitra České republiky i ve výročních zprávách Bezpečnostní informační služby, která ji jako vnitřní zpravodajská služba ČR monitoruje. Jak již bylo uvedeno, faktická předchůdkyně DSSS – tedy DS – byla soudně rozpuštěna, většina členstva však přešla do nového subjektu (Mareš 2012). Aktivisté a řečníci z mítinků DSSS byli v několika případech stíháni za hate speech delikty. Tato státní represe vedla zřejmě k dílčímu umírnění rétoriky DSSS. Dopad na preference strany je obtížně zjištělný, protože jsou stabilně nízké. Lze však spekulovat o tom, že strana ztrácí díky své „extremistické image“ část potenciálních příznivců, nejedná se však zřejmě o velký počet voličů.

Vůči aktivitám DSSS je směřována protiaktivita nevládních antirasistických, romských a židovských organizací, vazby DSSS na neonacistickou scénu monitoruje i převážně anarchistická Antifašistická akce. Tyto aktivity (zvláště v případě medializace) mohou

napomáhat k diskreditaci DSSS. Na druhou stranu není aktivita nevládní sféry často efektivní v řešení tzv. romské otázky, která je hlavním tématem profilace pravicových extremistů v České republice.

Závěr

Hlavním reprezentantem soudobého pravicového extremismu v České republice je Dělnická strana sociální spravedlnosti, která je faktickou nástupkyní rozpuštěné Dělnické strany. DS ani DSSS nedokázaly doposud zopakovat úspěchy SPR-RSČ z 90. let (přičemž několik významných aktivistů DSSS, včetně předsedy Vandase, v SPR-RSČ zahájilo svou politickou kariéru). Dělnickou stranu sociální spravedlnosti podporuje i část neonacistického spektra v ČR. Nejvýznamnější zahraniční vazby udržuje s NPD. Hlavním tématem profilace DSSS je tzv. romská otázka. To může straně přinést v případě nárůstu interestnických nepokojů v ČR zvýšení volebních preferencí, v krátkodobé perspektivě však spíše na regionální než celostátní úrovni.

Zdroje a odkazy na literaturu:

- Autonom.pl (2011): Czechy: Obchody Święta Pracy w Brnie (03. 05. 2011); dostupné na <http://autonom.pl/index.php/relacje/z-zagranicy/1135-czechy-obchody-swiet-pracy-w-brnie> (stav ke dni 15. 07. 2012)
- Autonomní nacionalisté (2010): *Oficiální distancování Autonomních Nacionalistů od Dělnické Strany (sociální spravedlnosti)*; dostupné na <http://www.nacionaliste.com> (stav ke dni 24. 03. 2010).
- Bezpečnostní informační služba (2011): Výroční zpráva
- Bastl, Martin – Mareš, Miroslav – Smolík, Josef – Vejvodová, Petra (2011): *Krajní pravice a krajní levice v ČR*. Praha: Grada.
- Český statistický úřad (2012): Výsledky voleb; dostupné na <http://www.volby.cz/> (stav ke dni 15. 07. 2012)
- Deutsch-Böhmischer Freudenkreis (2012): Deutsch-Böhmischer Freudenkreis: „Tag der Freundschaft“ in Oberprex. In Freies Netz Süd (15. 06. 2012); dostupné na <http://www.freies-netz-sued.net/index.php/2012/06/15/deutsch-bohmischer-freudenkreis-%E2%80%99Etag-freundschaft%E2%80%99C-in-oberprex/> (stav ke dni 13. 07. 2012).
- DSSS (2011) Dělnická strana sociální spravedlnosti – Nationaldemokratische Partei Deutschlands, Manifest z Riesy o porušování lidských práv; dostupné na <http://www.dsss.cz/manifest-z-riesy-o-porushovani-lidskych-prav> (stav ke dni 26. 07. 2012)
- DSSS (2010a): Programová listina; dostupné na <http://www.dsss.cz/programova-listina> (stav ke dni 15. 07. 2012).
- DSSS (2010b): Stanovy politické strany: Dělnická strana sociální spravedlnosti; dostupné na <http://www.dsss.cz/stanovy-dsss> (stav ke dni 13. 07. 2012).
- DSSS (2011a): *Programová listina*; dostupné na <http://www.dsss.cz/program> (stav ke dni 15. 07. 2012).
- DSSS (2011b): *Shromáždění nacionalistů k 17. listopadu navštívili nezávislí aktivisté*. Dělnická strana sociální spravedlnosti; dostupné na http://www.dsss.cz/fotogalerie_-shromazdeni-nacionalistu-k-17_-listopadu-navstivili-nezavisli-aktiviste?newspage133=2 (stav ke dni 13. 07. 2012).
- DSSS (2012): Strategie postupu proti nepřizpůsobivému stylu života; dostupné na <http://neprizpusobivi.dsss.cz/> (stav ke dni 15. 07. 2012).
- DSSS Sever (2012): Krupské zrcadlení faktů ze zasedání zastupitelů města dne 25. června 2012 (26. 06. 2012); dostupné na <http://radnice-litvinov.cz/krupske-zrcadleni-faktu-ze-zasedani-zastupitelu-mesta> (stav ke dni 15. 07. 2012).
- Holešovská výzva (2012): Zavrženíhodné jednání DSSS poškodilo Holešovskou výzvu a má charakter velké společenské nebezpečnosti; in *Literární noviny* (15. 04. 2012); dostupné na <http://www.literarky.cz/domov/politika/9168-holeovska-vyzva-opt-poadadnes-shromadni-distancuje-se-od-dsss> (stav ke dni 15. 07. 2012).
- Chaloupská, Markéta – Krivka, Vladimír (2012): Dostal do cely žháře z Vítkova. Ted končí kvůli výhrůžkám. In *Lidovky.cz* (11. 02. 2012); dostupné na http://www.lidovky.cz/dostal-do-cely-zhare-z-vitkova-ted-konci-kvuli-vyhruzkam-ped-/ln_domov.asp?c=A120110_210735_ln_domov_rka (stav ke dni 15. 07. 2012).
- Lamprecht, Erik (2012): Předseda DM Erik Lamprecht na prvním máji v Praze (02. 05. 2012); dostupné na <http://www.delnickamladez.cz/predseda-dm-erik-lamprecht-na-prvnim-maji-v-praze> (stav ke dni 15. 07. 2012).
- Mareš, Miroslav (2003): *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. Brno: Barrister & Principal – Centrum strategických studií.
- Mareš, Miroslav (2008): Ideologische Verankerung des tschechischen Rechtsextremismus, in: Heinrich Böll Stiftung – Kulturbüro Sachsen (eds.): *Gefährliche Liebschaften. Rechtsextremismus im kleinen Grenzverkehr*. Dresden: Heinrich Böll Stiftung – Kulturbüro Sachsen, pp. 36–43.
- Mareš, Miroslav (2010): Gewalt und Ideologie. Rechtsextremismus in Tschechien. *Osteuropa*, Vol. 60, Nr. 10, pp. 33–50.
- Mareš, Miroslav (2011): Czech extreme right parties an unsuccessful story. *Communist and Post-Communist Studies*, Vol. 44, No. 4, pp. 283–298.
- Mareš, Miroslav (2012): Czech Militant Democracy in Action: Dissolution of the Workers' Party and the Wider Context of This Act. *East European Politics and Societies*, Vol. 26, No. 1, pp. 33–55.
- Mareš, Miroslav a kol. (2011): *České militantní neonacistické hnutí (aktuální trendy)*. Praha: Ministerstvo vnitra ČR; dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/studie-ceske-militantni-neonacisticke-hnuti-aktualni-trendy.aspx> (stav ke dni 15. 07. 2012).
- Mareš, Miroslav – Vejvodová, Petra (2011): Transnacionální dimenze soudobého českého neonacismu. *Mezinárodní vztahy*, Vol. 46, No. 1, pp. 75–90.
- Millward Brown (2012): Jeden svět na školách. Zpráva o dotazníkovém šetření na středních školách v porovnání s rokem 2009. Praha: Člověk v tísni; dostupné na http://www.jedensvetnaskolach.cz/test/File/DOTAZNIKOVE_SETRENI_STREDOSKOLACI_SNS_2012.pdf (stav ke dni 15. 07. 2012).
- Ministerstvo vnitra České republiky (2011): *Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2010, Vyhodnocení plnění koncepce boje proti extremismu pro rok 2011 a Koncepce boje proti extremismu pro rok 2011*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx> (stav ke dni 13. 07. 2012).
- Ministerstvo vnitra České republiky (2012): *Zpráva o extremismu na území České republiky v roce 2011, Vyhodnocení plnění koncepce boje proti extremismu pro rok 2011 a Koncepce boje proti extremismu pro rok 2012*. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky. Dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/extremismus-vyrocní-zpravy-o-extremismu-a-strategie-boje-proti-extremismu.aspx> (stav ke dni 13. 07. 2012).
- Nationales und soziales Aktionsbündnis 1. Mai 2011 (2011): Unterstützerliste. In *Nationales und soziales Aktionsbündnis 1. Mai 2011*; dostupné na http://01mai2011.de/?page_id=137 (stav ke dni 13. 07. 2012).
- Parlamentní listy (2010): *Starosta Puchar je ochoten spolupracovat s DSSS* (13. 08. 2010); dostupné na <http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/Starosta-Puchar-je-ochoten-spolupracovat-s-DSSS-17251?diskuse&parent=78099> (stav ke dni 14. 07. 2012).
- Pecina, Tomáš (2012): Michal Mazel provedl sebekritiku. In *Paragraphos* (11. 06. 2012), dostupné na <http://paragraphos.pecina.cz/2012/06/michal-mazel-provedl-sebekritiku.html> (stav ke dni 15. 07. 2012).
- Romea (2012): Chlapec z Břeclavi si útok Romů vymyslel, zranění prý vznikla úrazem. *Romea* (23. 05. 2012); dostupné na <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/domaci/chlapec-z-breclavi-si-utok-vymyslel-zraneni-pry-vznikla-urazem> (stav ke dni 15. 07. 2012).
- STEM (2010): Zpráva z výzkumu „Zmapování postojů veřejnosti v České republice k pravicové extremistickým, rasistickým a xenofobním myšlenkám a jejich šířitelům s ohledem na integraci menšin a cizinců.“ Praha: Ministerstvo vnitra České republiky; dostupné na <http://www.mvcr.cz/clanek/bezpecnostni-hrozby-337414.aspx?q=Y2hudW09NA%3D%3D> (stav ke dni 13. 07. 2012).
- Vrba, Patrik (2012): *Verba non ACTA – DSSS varovala již před dvěma lety*. Dělnická strana sociální spravedlnosti; dostupné na http://www.dsss.cz/verba-non-acta---dsss-varovala-uz-pred-dvema-lety_ (stav ke dni 15. 07. 2012)
- Weikert, Petr (2012): Nacionalismus je cool, verbují radikálové mladé voliče. Vábí je rasistickými letáky. *Ihned.cz* (18. 06. 2012), dostupné na <http://zpravy.ihned.cz/c1-56188630-nacionalismus-je-cool-verbuji-radikalove-mlade-volice-vabi-je-rasistickymi-letaky> (stav ke dni 15. 07. 2012)

Poznámky

Impressum

Friedrich-Ebert-Stiftung e.V.

zastoupení v České republice

Zborovská 716/27

150 00 Praha 5

Za česká vydání publikační řady

Dialog – strategie – alternativy odpovídá:

ing. Kristina Larischová, Friedrich-Ebert-Stiftung e.V.,

zastoupení v České republice

Tel.: +420 224 947 094

Fax: +420 224 948 091

www.fesprag.cz

Objednávky/Kontakt:

fes@fesprag.cz

O autorovi

Doc. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, PhD. pracuje na Katedře politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Zaměřuje se na výzkum politického násilí a extremismu, především v České republice a v evropském transnacionálním kontextu.

Názory vyjádřené v této publikaci jsou názory autora a nemusí nezbytně vyjadřovat stanovisko Friedrich-Ebert-Stiftung.

ISBN 978-80-87748-02-2 (brož.)

ISBN 978-80-87748-03-9 (elektronická verze)